

A photograph of two women sitting outdoors in a garden. The woman on the left is wearing a white polo shirt with the 'De Zellingen' logo and blue jeans. The woman on the right is wearing a teal long-sleeved shirt and black pants, and is seated in a wheelchair. They are both smiling and looking at each other. The woman in the wheelchair is holding a glass of tea on a saucer. The background is filled with green foliage. Overlaid on the left side of the image are two large, semi-transparent circles, one blue and one green, which contain the title text.

PARKINSON EN PROACTIEVE ZORGPLANNING

AKKE BOERSMA

SPECIALIST OUDERENGENEESKUNDE

KADERARTS PALLIATIEVE ZORG

LID PARKINSONNET

DeZellingen

AGENDA

INLEIDING

DE ZIEKTE VAN PARKINSON, KENNIS OPFRISSEN

PROACTIEVE ZORGPLANNING

EEN MANTELZORGER AAN HET WOORD

DE ZORG IN DE TERMINALE FASE

DE ZIEKTE VAN PARKINSON

NEUROCOGNITIEVE AANDOENING, CHRONISCH PROGRESSIEF,
ONGENEESLIJK

NIET DODELIJK, LEVENSV ERWACHTING GEMIDDELD 2 JAAR
KORTER DAN VAN MENSEN ZONDER DE ZIEKTE

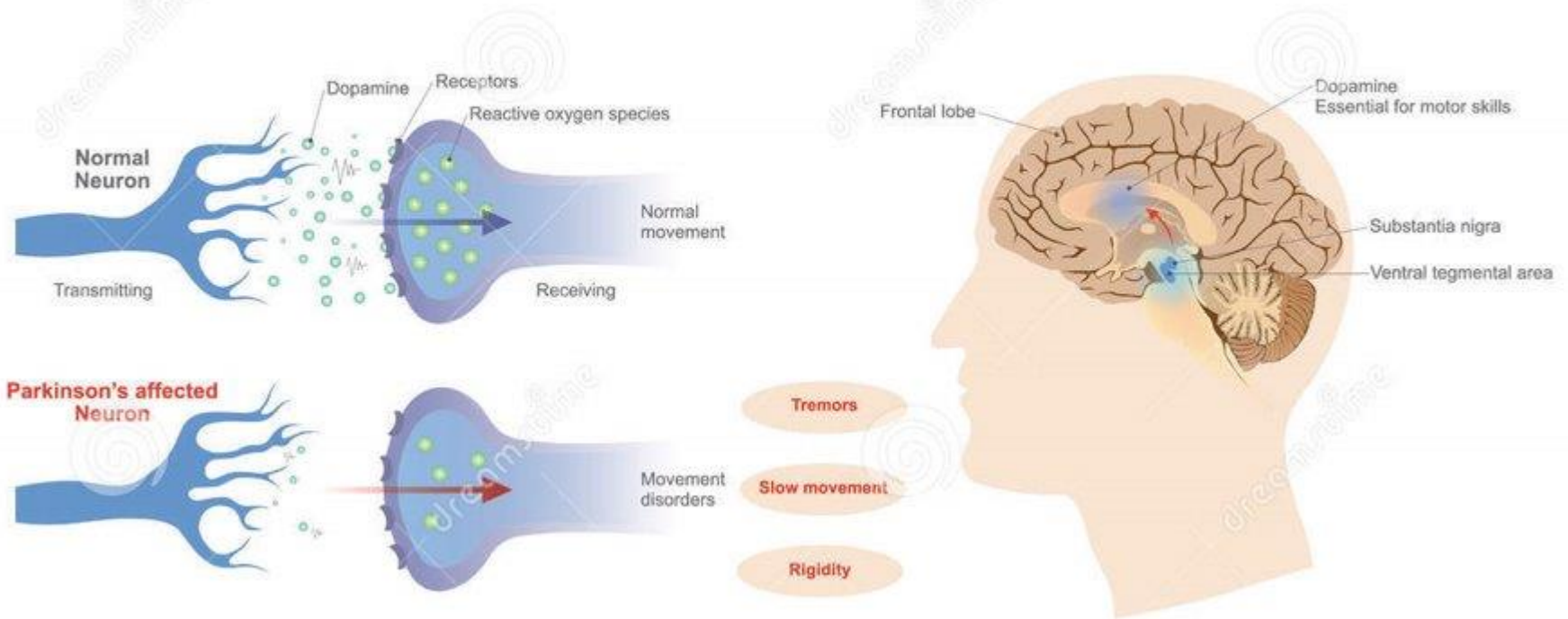
BEKEND: TREMOR OF STIJFHEID EN BRADYKINESIE
(motorische klachten)

DOPAMINE TEKORT

MINDER BEKEND: ASYMMETRISCH

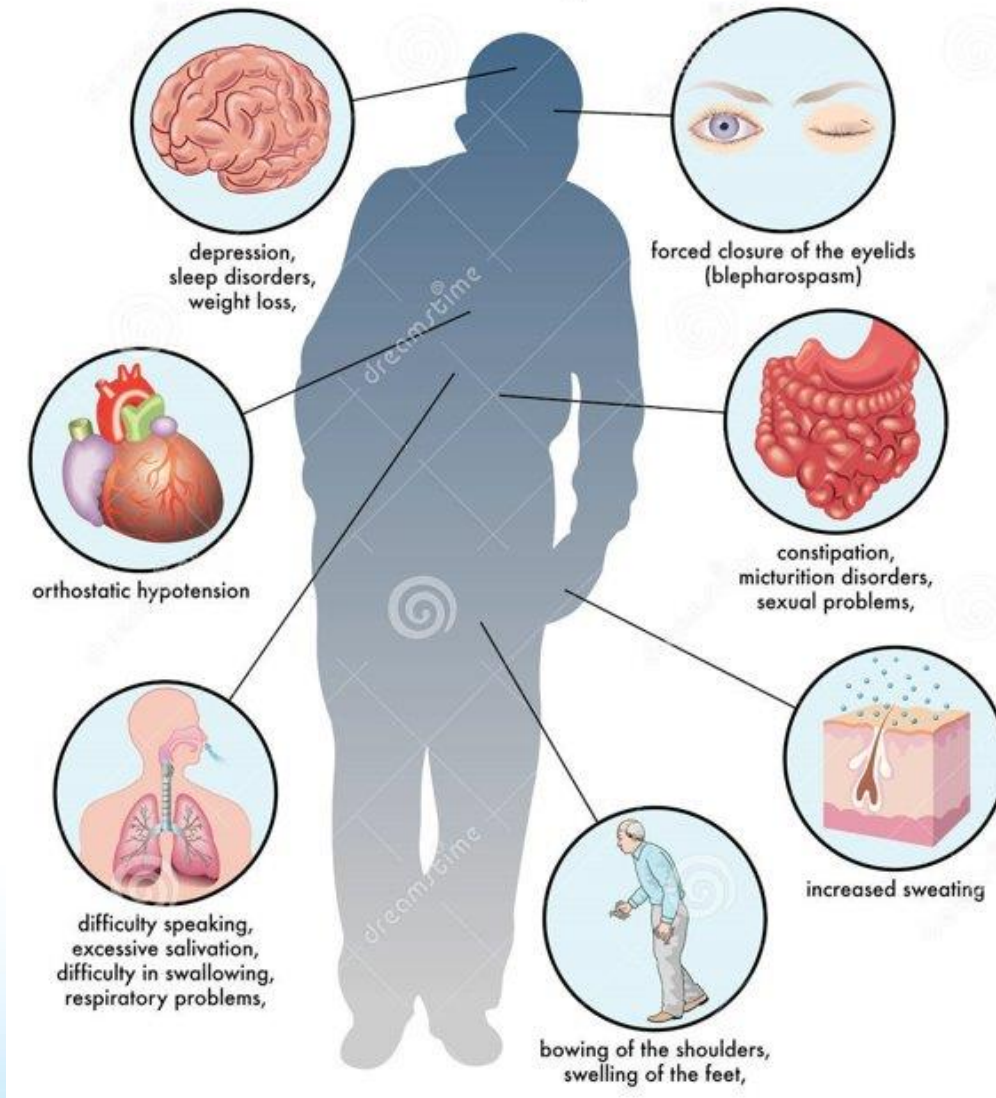
VEEL BIJKOMENDE SYMPTOMEN, ZOWEL
LICHAMELIJK ALS PSYCHISCH

Parkinson's disease

Parkinson's disease

non-motor disorders caused by Parkinson's disease

BEHANDELING VAN DE MOTORISCHE KLACHTEN

LEVODOPA

TABLETTEN IN SOORTEN EN MATEN (MADOPAR, SINEMET)

VIA EEN DUODOPA POMP (PEG-SONDE)

DOPAMINE AGONISTEN ALS LEVODOPA NIET VERDRAGEN WORDT

PRAMIPEXOL, ROPINIROL, ROTIGOTINE

APOMORFINE (SC)

IPA

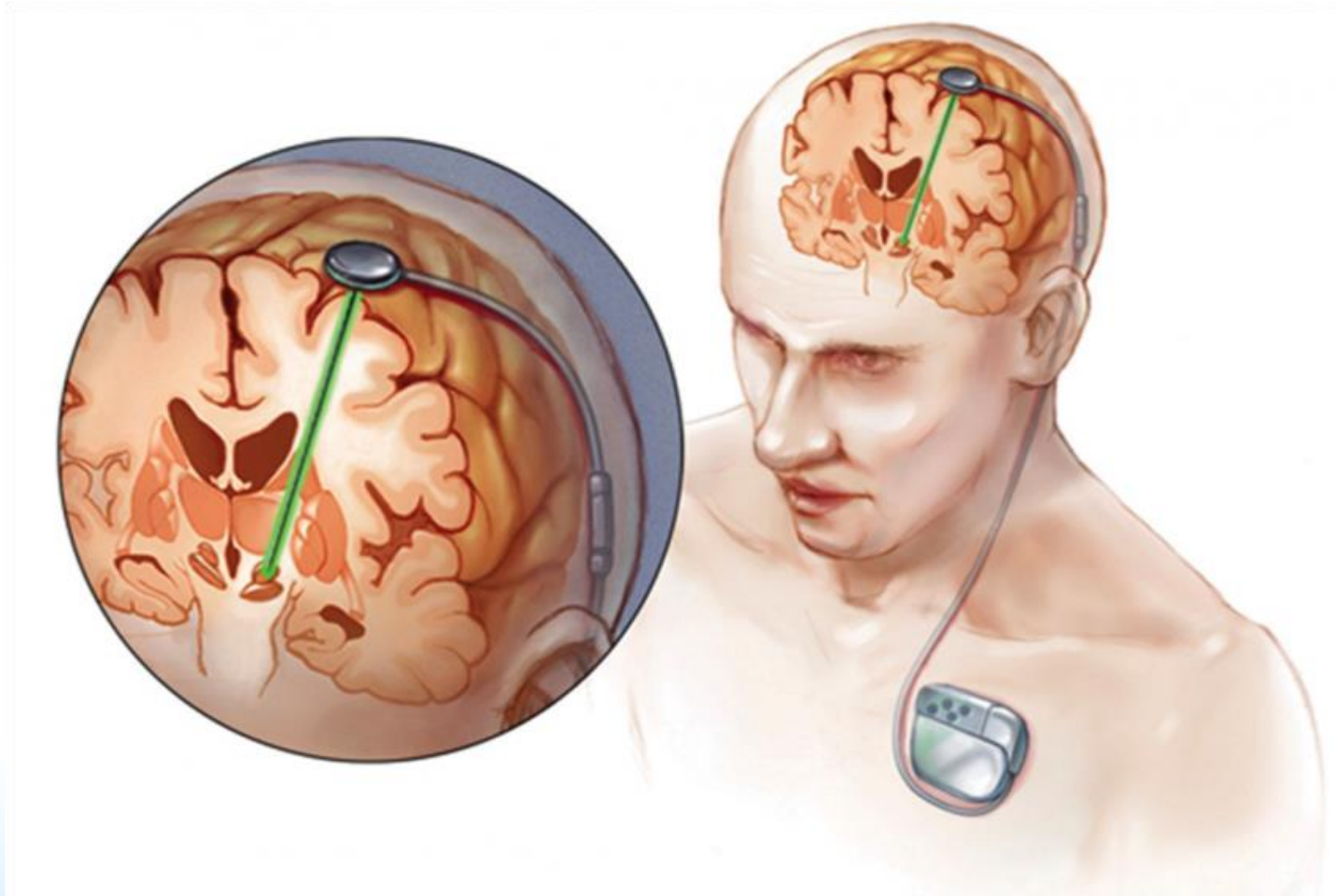
DeZellingen

COMT-REMMERS BIJ RESPONSFLUCTUATIES

➤ ENTACAPON

DBS

ZIEKTE VAN PARKINSON, COGNITIEVE KLACHTEN

IN HET BEGIN

- VERTRAGING VAN HET DENKEN,
- MOEITE MET PLANNEN, SCHAKELEN, BESLISSEN

IN LATER STADIUM

- DEPRESSIE
- ANGST

IN EINDSTADIUM

- APATHIE
- IMPULSCONTROLESTOORNIS
- HALLUCINATIES
- DELIER

BEHANDELING VAN DE COGNITIEVE KLACHTEN

NIET MEDICAMENTEUS

- STRUCTUUR IN DAGACTIVITEITEN
- BIJ DEPRESSIE/ANGST: GESPREKKEN
- BEWEGEN

MEDICAMENTEUS

- AANPASSEN PARKINSONMEDICATIE
- ANTIDEPRESSIVA
- GEEN HALDOL,
- CLOZAPINE
- RIVASTIGMINE
- ALPRAZOLAM

(BEHANDELING VAN) DE NIET-MOTORISCHE, NIET-COGNITIEVE KLACHTEN

VERMINDERDE REUK

SLAAPSTOORNISSEN

OBSTIPATIE

VERANDERING VAN SEKSUALITEIT

ORTHOSTASE, HYPERTENSIE

HUIDPROBLEMEN; OVERMATIG ZWETEN, SEBORROISCH
ECZEEM

MICTIEKLACHTEN

GEWICHTSVERLIES

Radboud indicators for Palliative Care needs-Parkinson's Disease

RADPAC-PD

Introductie

Recent werd in Nederland een instrument ontwikkeld om de palliatieve zorgbehoeften in beeld te brengen van mensen met de ziekte van Parkinson. Dit instrument, de RADPAC-PD (Radboud indicators for Palliative Care needs-Parkinson's Disease), is voor alle betrokken professionals in de eerste en tweede lijn ontwikkeld en markeert twee belangrijke momenten om palliatieve zorg vorm te geven voor mensen met de ziekte van Parkinson. Het eerste markeringsmoment is het uiterste moment waarop proactieve zorgplanning gestart dient te worden. Het tweede markeringsmoment is het moment waarop de palliatieve fase aanvangt.

RADPAC-PD	Is bij de patiënt sprake van		
	Ja	Nee	Onbekend
Deel 1: Indicatoren voor het starten met Advance care planning*			
Een verzoek om gesprekken over levenseinde(zorg) of ACP?			
Het verliezen van hoop en/of angst voor de toekomst?			
Frequent vallen?			
Slikproblemen of een eerste aspiratiepneumonie?			
Cognitieve problemen en/of neuropsychiatrische problematiek?			
Een (eerste) ongeplande ziekenhuisopname?			
Deel 2: Indicatoren voor het markeren van de palliatieve fase			
Het kiezen voor doelen die gericht zijn op het maximaliseren van comfort?			
Een verschuiving in de zorg door bijvoorbeeld herhaaldelijke ziekenhuisopnames, verpleeghuisopname en/of toename in ondersteuning bij ADL?			
Het instellen van parkinsonmedicatie leidt niet meer tot het gewenste effect			
Meerdere specifieke parkinsonsymptomen of complicaties, zoals bijvoorbeeld significant gewichtsverlies, recidiverende infecties, progressieve slikproblemen, neuropsychiatrische problematiek en/of frequent vallen?			

*De RADPAC-PD maakt nog gebruik van de term 'ACP' (advance care planning) terwijl tegenwoordig de term 'proactieve zorgplanning' meer gangbaar is.

**Indien er sprake is van 1 of meer aanwezige indicatoren kan dit een indicatie zijn voor het starten met Advance care planning, dan wel het markeren van de palliatieve fase bij Parkinson

Bronvermelding: Lennaerts-Kals H, van der Steen JT, Vijftigschild Z, Steppe M, Meinders MJ, Munneke M, Bloem BR, Vissers KCP, Groot MM. RADPAC-PD: A tool to support healthcare professionals in timely identifying palliative care needs of people with Parkinson's disease. PLoS One. 2020 Apr 21;15(4):e0230611. doi: 10.1371/journal.pone.0230611.

De RADPAC-PD is ontwikkeld door het ParkinsonSupport project dat uit de volgende samenwerkende partijen bestaat: Parkinson Vereniging, ParkinsonNet, Radboudumc. Het project is gefinancierd door ZonMW programma Palliatie en ParkinsonNL. Voor het gebruik van de RADPAC-PD wordt verwezen naar [Inhoud palliatieve zorg bij de ziekte van Parkinson - Richtlijn - Richtlijndatabank](#)

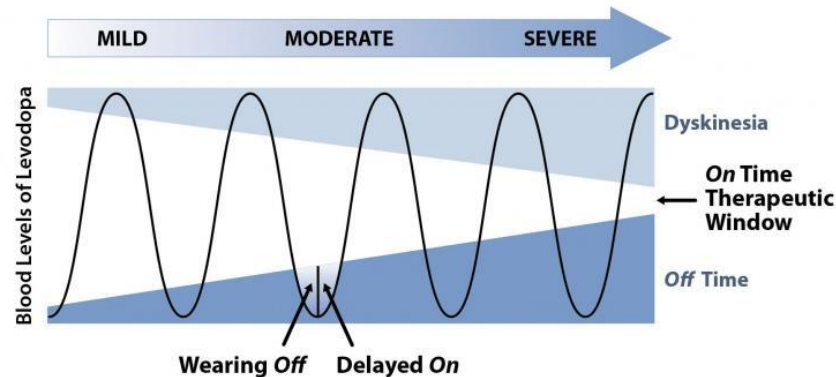
Contactpersoon: dr. Hema Lennaerts – Kals, hema.lennaerts@radboudumc.nl

EEN MANTELZORGER (EN PATIENT) AAN HET WOORD

ODILE EN RUUD JASPAR

BEGIN LAATSTE LEVENSFASE KENMERKEN

- ALS ER GEEN MEDICATIE OF BEHANDELING MEER IS OM DE SITUATIE TE VERBETEREN OF TE STABILISEREN.

Adapted from: J. Jankovic, Motor fluctuations and dyskinesias in Parkinson's disease: clinical manifestations. *Mov Disord.*2005;20(11):S11-S16.

- GEMIDDELD DUURT DEZE PERIODE 2 JAAR
- MINDER GOEDE REACTIE OP BEHANDELING MET DOPAMINE
- AFNAME COGNITIEVE VERMOGENS

RELEVANTE SYMPTOMEN IN DE PALLIATIEVE FASE DIE EXTRA AANDACHT BEHOEVEN

- DYSKINESIE, OFF, BALANSSTOORNIS/VALLEN
- OBSTIPATIE
- URINERETENTIE
- GEWICHTSVERLIES (BIJ REUK- EN SMAAKVERLIES, SLIKSTOORNIS)
- ONZICHTBARE SYMPTOMEN (SLAAPSTOORNIS, PIJN, AUTONOME DYSREGULATIE)
- DELIER EN VISUELE HALLUCINATIES.

- [Bloem's Blog 'Pijn & Parkinson' - YouTube](#)

ZORG IN DE TERMINALE FASE

- NIET ANDERS DAN BIJ ANDERE PALLIATIEVE PATIENTEN!
- PARKINSONZORG NIET ANDERS DAN BIJ NIET-PALLIATIEVE PARKINSONPATIENTEN!
- PARKINSONMEDICATIE INDIEN MOGELIJK BLIJVEN GEVEN EN ALLEEN OP BASIS VAN SYMPTOMEN AANPASSEN
- HOUDT IN DE COMMUNICATIE REKENING MET DE TRAAGHEID IN HET DENKEN.
- GEEN HALDOL BIJ DELIER OF HALLUCINATIES.
- !!! LET OP: APOMORFINE IS GEEN MORFINE!!!

VRAGEN?

